

The Relationship between Basic Psychological Needs and Resilience Through the Mediating Role of Self-Efficacy in Life Skills in Adolescence

Fatemeh Nemati¹, Seyed Mousa Golestaneh^{*2}, Mahnaz Jokar³

¹MA Student in Educational Psychology, Persian Gulf University, Boushehr, Iran

²Associate Professor, Department of Psychology, Persian Gulf University, Boushehr

³Assistant Professor, Department of Psychology, Persian Gulf University, Boushehr

Article History

Received: 2023/10/16

Revised: 2023/02/20

Accepted: 2023/03/25

Available online: 2023/03/25

Article Type: Research Article

Keywords: Psychological needs, self-efficacy, life skills, resilience, adolescence.

Corresponding Author*:

Associate Professor, Faculty of Humanities, Department of Psychology, Persian Gulf University, Boushehr, Iran

Postal code: 751691381

ORCID: 0000-0002-2828-1030

E-mail: golestaneh@pgu.ac.ir

Dor:

<http://dorl.net/dor/20.1001.1.20081243.1402.16.2.7.5>

ABSTRACT

Resilience is an ability and skill that enables a person to adapt to problems and challenges. This factor contributes to the positive development process of adolescence. The purpose of this research is to determine the relationship between basic psychological needs with resilience through the mediating role of self-efficacy in life skills in adolescence. This research was carried out using a descriptive and correlational research method in the form of a structural equation model. The statistical population included six grade male and female students in Bushehr high schools 503 students were selected using multi-stage cluster sampling method. The following questionnaires were used: Morris Self-Efficacy Scales (SEQ-C), DeCaroli John and Sagon Resilience Questionnaire (2014), Basic Psychological Needs Questionnaire (BSNQ); Guardia, Deci and Ryan, (2000). Structural equation model was used to analyze the data. Results of data analysis showed that the paths of basic psychological needs to self-efficacy in life skills and self-efficacy to resilience were significant in adolescence. Also, the path of basic psychological needs was significant indirectly through self-efficacy in life skills with resilience. According to the findings of this research, it can be concluded that as we approach late adolescence, the effect of basic psychological needs increases and self-efficacy performs its mediating role well during all three periods.

Citation: Nemati1, F., Golestaneh, SM., Jokar, M. (1400/2022). The Relationship between Basic Psychological Needs and Resilience Through the Mediating Role of Self-Efficacy in Life Skills in Adolescence, 16 (2). 59-72.
Dor: <http://dorl.net/dor/20.1001.1.20081243.1402.16.2.7.5>

رابطه‌ی بین نیازهای بنیادین روان‌شناختی با تاب‌آوری از طریق نقش میانجی‌گری خودکارآمدی در مهارت‌های زندگی در دوره‌ی نوجوانی

فاطمه نعمتی^۱، سید موسی گلستانه^{۲*}، مهناز جوکار^۳

^۱دانشجوی کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی، دانشگاه خلیج‌فارس بوشهر، بوشهر، ایران
^۲دانشیار گروه روانشناسی دانشگاه ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه خلیج‌فارس بوشهر، بوشهر، ایران
^۳استادیار، گروه روانشناسی دانشگاه ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه خلیج‌فارس بوشهر، بوشهر، ایران

چکیده

تاب‌آوری به‌عنوان توانایی و مهارتی است که فرد را قادر می‌سازد خود را با مشکلات و چالش‌ها سازگار کند و این عامل کمک‌کننده‌ی فرآیند تحول مثبت نوجوانی است. هدف از پژوهش حاضر تعیین رابطه‌ی بین نیازهای بنیادین روان‌شناختی با تاب‌آوری از طریق نقش میانجی‌گری خودکارآمدی در مهارت‌های زندگی در دوره‌ی نوجوانی است. این پژوهش به روش تحقیق توصیفی و از نوع همبستگی و در قالب مدل معادلات ساختاری انجام شد. جامعه‌ی آماری شامل دانش‌آموزان دختر و پسر پایه‌های ششم ابتدایی، متوسطه‌ی اول و دوم بوشهر در سال ۱۴۰۱-۱۴۰۰ بودند که از بین جامعه تعداد ۵۰۳ نفر به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند. از مقیاس‌های خودکارآمدی موریس (SEQ-C)، پرسش‌نامه‌ی تاب‌آوری دی کارولی جان ساگون ۲۰۱۴، پرسشنامه‌ی نیازهای بنیادین روان‌شناختی (BSNQ)؛ گاردیا، دسی و رایان، (۲۰۰۰) استفاده‌شده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از مدل معادلات ساختاری استفاده شد. نتایج تجزیه و تحلیل داده‌ها در مدل نشان داد، مسیرهای نیازهای بنیادین روان‌شناختی به خودکارآمدی در مهارت‌های زندگی و خودکارآمدی به تاب‌آوری در دوره نوجوانی معنادار بودند. همچنین، مسیر نیازهای بنیادین روان‌شناختی به‌صورت غیرمستقیم از طریق خودکارآمدی در مهارت‌های زندگی با تاب‌آوری معنادار است. با توجه به یافته‌های این تحقیق، می‌توان نتیجه گرفت که هر چه به اواخر نوجوانی نزدیک می‌شویم تأثیر نیازهای بنیادین روان‌شناختی بیشتر می‌شود و خودکارآمدی نقش واسطه‌ای خود را در دوره‌ی نوجوانی به‌خوبی اجرا می‌کند.

اطلاعات مقاله

دریافت: ۱۴۰۱/۱۰/۲۶

اصلاح نهایی: ۱۴۰۱/۱۲/۰۱

پذیرش: ۱۴۰۲/۰۱/۱۵

انتشار آنلاین: ۱۴۰۲/۰۱/۱۵

نوع مقاله: مقاله پژوهشی

کلیدواژه‌ها: نیازهای روان‌شناختی، خودکارآمدی، مهارت‌های زندگی، تاب‌آوری، نوجوانی

نویسنده‌ی مسئول*:

سید موسی گلستانه درجه استادی دانشگاه خلیج‌فارس بوشهر، دانشگاه ادبیات و علوم انسانی، بوشهر، ایران

کد پستی: ۷۵۱۶۹۱۳۸۱۷

ارکید: ۱۰۳۰-۲۸۲۸-۰۰۰۲-۰۰۰۰-۰۰۰۰

پست الکترونیکی:

golestaneh@pgu.ac.ir

مقدمه

واکنش افراد به موقعیت‌های تحریک‌آمیز و تعارض‌آمیز متفاوت است. اگر افراد تاب‌آوری بالایی داشته باشند، سلامت روانی خود را حفظ می‌کنند و در موقعیت‌های استرس‌زا و موقعیت‌های بد سازگاری روانی بالایی از خود نشان می‌دهند (لیواریت، هویجینگ، واندروین، هونوز، ۲۰۱۷). افراد و گروه‌های تاب‌آور دارای مجموعه‌ای از ویژگی‌های مشترک هستند که آن‌ها را برای غلبه بر فراز و نشیب‌های زندگی آماده می‌کند (سیریگوتیس و لاکزاک، ۲۰۱۸). مطالعات نشان می‌دهد که افراد تاب‌آور پس از مواجهه با شرایط سخت زندگی به سطح عملکرد عادی خود بازمی‌گردند. فردی با تاب‌آوری بالا به‌راحتی واقعیت‌های زندگی را می‌پذیرد و معتقد است که زندگی همچنان ارزشمند است (ارسلان، کارابکی اوغلو، تیزی و دوندار، ۲۰۲۱). تاب‌آوری به‌عنوان فرآیند سازگاری با موقعیت‌های استرس‌زا، مضطرب و تهدیدکننده تعریف می‌شود (ران، وانگ، آی، کنگ، چن و کوآنگ، ۲۰۲۰).

اخیراً با توجه به رویکرد هرتس و آلن^۵ (۲۰۰۱) و طبق مدل اصلاح‌شده تاب‌آوری توسط دی کارولی و ساگون^۶ (۲۰۱۴)، افرادی بسیار تاب‌آور در نظر گرفته می‌شوند که قادر به مدیریت مجموعه‌ای از ویژگی‌ها هستند که به آن‌ها امکان می‌دهد به یک وضعیت بهزیستی روان‌شناختی دست یابند و تلاش برای کشف چیزهایی که نمی‌دانند (تعامل)، برای مقابله با پیامدهای اعمال خود و برای این‌که بتوانند رفتارهای خود را متناسب با موقعیت تغییر دهند (سازگاری)، تمایل دارند از موقعیت‌هایی که می‌توانند به دردمس بیفتند اجتناب کنند و از اشتباهات خود بیاموزند (کنترل)، احتمالاً می‌دانند که چه موقع در یک کار مهارت دارند (صلاحیت) و تمایل دارند به دنبال «جنبه‌ی روشن‌تر» در موقعیت‌های دشوار باشند و استرس را با شوخ‌طبعی مدیریت کنند (حس از شوخ‌طبعی) و این عناصر به درک فرد از تاب‌آوری و خودکارآمدی ارتباط مثبتی دارد (ساگون، دی کارولی، فالانگا و ایندیانا، ۲۰۲۰).

از دیگر عواملی که بر زندگی نوجوانان تأثیر می‌گذارد، نیازهای بنیادین روان‌شناختی است. نظریه‌ی نیازهای بنیادین روان‌شناختی، یکی از نظریه‌های مربوط به بهزیستی و زیرمجموعه‌ی نظریه‌ی خود

تعیین‌گری است. نظریه‌ی خودتعیین‌گری چارچوب وسیعی را برای مطالعه‌ی انگیزه، شخصیت و رشد اجتماعی انسان فراهم می‌کند. محور این نظریه بیانگر سه نیاز اساسی روان‌شناختی، خودمختاری، شایستگی و ارتباط است. در نظریه‌ی خودتعیین‌گری، این نیازها به‌عنوان مواد مغذی جهانی در نظر گرفته می‌شوند که باید برای عملکرد مؤثر، رفاه، رشد و یکپارچگی برآورده شوند (رایان و دسی، ۲۰۱۷). پژوهش‌های اورکی و شهرکی (۲۰۱۷/۱۳۹۵) نشان می‌دهد که ابعاد ارضای نیازهای روانی بنیادین شامل ارضای نیاز به خودمختاری، ارضای نیاز به شایستگی و ارضای نیاز به ارتباط با دیگران با متغیرهای خلاقیت، انگیزش پیشرفت و خودکارآمدی ارتباط مثبت دارد.

یکی از متغیرهای مرتبط با تاب‌آوری، خودکارآمدی است. رابطه بین تاب‌آوری روان‌شناختی و خودکارآمدی در نوجوانی یکی از مهم‌ترین موضوعات سازگاری مثبت سن رشد در نظر گرفته‌شده است (ساگون و دی کارولی، ۲۰۱۶؛ ساگون، ایندیانا، ۲۰۱۷). خودکارآمدی به قضاوت افراد در مورد توانایی‌های خود برای دستیابی به سطوح عملکرد طراحی‌شده اشاره دارد (بندورا، ۱۹۹۷). این باورهای خودکارآمدی ادراک‌شده به حوزه‌های خاصی از عملکرد روانی و اجتماعی فرد ارجاع داده می‌شود. در میان این حوزه‌های خاص، می‌توان خودکارآمدی ادراک‌شده را در حوزه‌های مختلف زندگی تحلیل کرد و بر اهمیت آن تأکید کرد تا رشد کافی فرد را تضمین کند، به‌عنوان مثال، خودکارآمدی بین فردی و حل مسأله به‌عنوان توانایی برقراری روابط خوب با افراد دیگر یا یافتن راه‌حل‌های خلاقانه برای مشکلات تعریف می‌شود. این توانایی‌ها در چارچوب کلی مهارت‌های زندگی قرار می‌گیرند که به‌عنوان «توانایی‌هایی برای رفتار انطباقی و مثبتی که افراد را قادر می‌سازد تا به‌طور مؤثر با خواسته‌ها و چالش‌های زندگی روزمره مقابله کنند» تعریف می‌شوند (سازمان بهداشت جهانی، ۲۰۰۳). در واقع خودکارآمدی بین فردی و حل مسأله، ابعاد اصلی به‌اصطلاح «مهارت‌های زندگی» را نشان می‌دهد که در همه‌ی این مؤلفه‌ها با هم متغیر جدید خودکارآمدی در مهارت‌های زندگی را شامل می‌شوند. به همین دلیل، آموزش مهارت‌های زندگی از کودکی تا نوجوانی افزایش خودکارآمدی و سایر ابعاد روان‌شناختی را در

7. Sagone, De Caroli, Falanga & Indiana

8. Ryan & Deci

9. Sagone & Indian.

10. Benard

11. World Health Organization

1. Lievaart, Huijding, VanderVeen, Hovens

2. Tsigotis & Luczak

3. Arslan, Karabekiroglu, Terzi & Dundar

4. Ran, Wang, Ai, Kong, Chen & Kuang

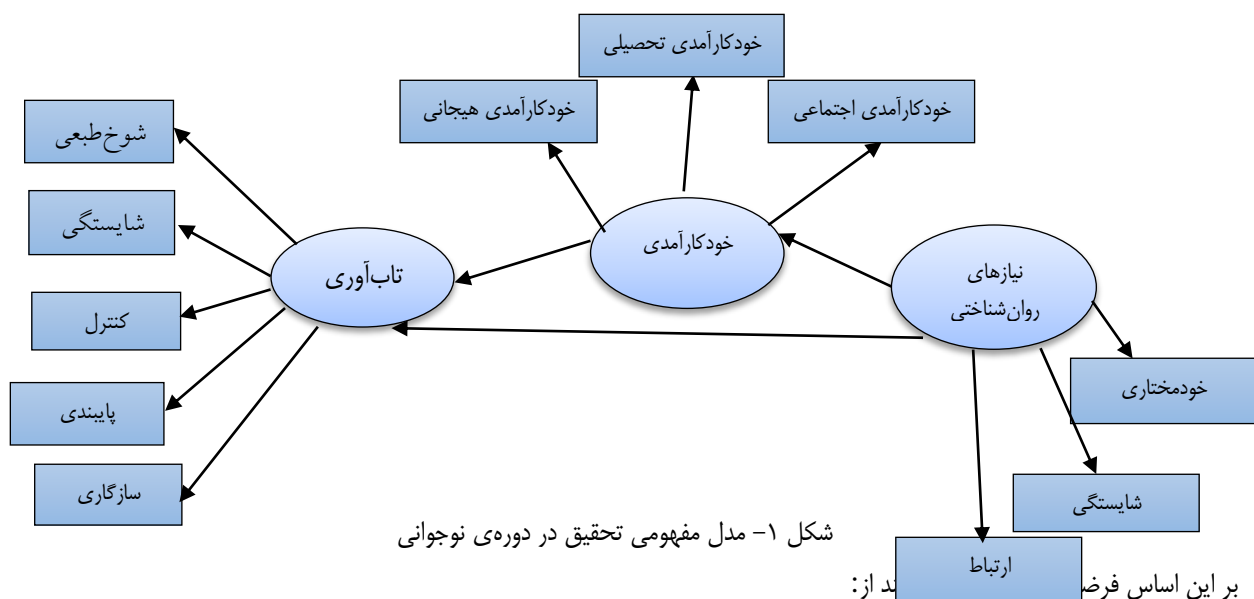
5. Hurtes & Alle.

6. De Caroli & Sagone

احساس سلامت روان بهتری داشته باشند و سطح اضطراب و افسردگی آنان نیز بسیار پایین باشد. ثانیاً با انجام چنین تحقیقات کاربردی در محیط‌های مختلف مانند خانواده، مدرسه، دانشگاه و... می‌توان شناخت بیشتری در مورد نقش باورهای خودکارآمدی و تاب‌آوری، مهارت‌های زندگی و نیازهای شناختی در فرآیند یاددهی و یادگیری کسب کرد و ثالثاً باورهای خودکارآمدی و تاب‌آوری، نیازهای روان‌شناختی در نوجوانان و دانش‌آموزان بیشتر در محیط مدرسه و در ارتباط با معلمان، مربیان و هم‌سالان پرورش می‌یابد. برای رسیدن به مدارس و جامعه‌ی بدون شکست، می‌توان با ایجاد موقعیت‌های مناسب‌تر برای غلبه بر مشکلات، باورهای خودکارآمدی و تاب‌آوری مثبت را به‌جای خودکارآمدی و تاب‌آوری منفی در نوجوانان جایگزین کرد تا انگیزه را نسبت به امور تحصیلی و زندگی افزایش داد. با عنایت به اهمیت نیازهای بنیادین روان‌شناختی و تأثیر آن بر خودکارآمدی در مهارت‌های زندگی و تاب‌آوری و نقش مؤثر آن در طول دوره‌ی نوجوانی و با توجه به اندک بودن پژوهش‌های انجام‌شده بر اساس یک مدل ساختاری در این حوزه، انجام این پژوهش برای سنجش و بررسی ارتباط این سازه‌ها با تاب‌آوری، ضرورت دارد. بنابراین ما به دنبال بررسی این مدل هستیم که در شکل ۱ این مدل مفهومی مفروض طراحی و تنظیم شده است. در پژوهش حاضر با توجه به تأثیر روان‌شناسی تحولی و مثبت‌نگر در عصر حاضر، در این پژوهش به دنبال پاسخ به این پرسش هستیم که آیا بین نیازهای روان‌شناختی با خودکارآمدی در مهارت‌های زندگی و تاب‌آوری در دوره نوجوانی رابطه‌ای وجود دارد؟

زمینه‌های مختلف زندگی روزمره تسهیل می‌کند. از پژوهش ساگون و همکاران (۲۰۲۰) رابطه‌ی تاب‌آوری و خودکارآمدی ادراک‌شده در مهارت‌های زندگی از اوایل تا اواخر نوجوانی مورد بررسی قرار گرفت و نتایج نشان داد که عوامل تاب‌آوری به‌شدت (سازگاری و تعامل) و به‌طور متوسط (حس شوخ‌طبعی و شایستگی) با خودکارآمدی ادراک‌شده ارتباط داشتند و نوجوانانی که خود را در همدلی و حل مسأله بسیار کارآمد می‌دانستند، تاب‌آوری بیشتری نسبت به نوجوانانی داشتند که خود را در این حیطه‌ها کم کارآمد می‌دانستند. به‌طور مفصل، مهارت‌های زندگی به‌عنوان شایستگی‌های روانی-اجتماعی و بین فردی در نظر گرفته می‌شود که به افراد در تصمیم‌گیری آگاهانه (تصمیم‌گیری)، حل مسائل (حل مسئله)، تفکر انتقادی و خلاقانه (تفکر انتقادی و خلاق)، برقراری ارتباط مؤثر (ارتباط کارآمد)، ایجاد روابط سالم (روابط بین فردی)، درگیر شدن با دیگران (همدلی)، شناخت خود، شناخت احساسات و ایجاد تمایز بین آن‌ها (خودآگاهی) و در نهایت، مدیریت احساسات و استرس کمک می‌کنند (ساگون و همکاران، ۲۰۲۰).

بنابراین نوجوانی، دوره‌ی مهمی از تحول زندگی است که تغییرات اساسی و چشمگیر در جسم و روان فرد اتفاق می‌افتد و او را برای ورود به دنیای بزرگ‌سالی و همچنین پذیرش تعهدات و مسئولیت‌های گوناگون آماده می‌سازد. در پژوهش حاضر آنچه مهم و قابل‌توجه است، اولاً شناسایی شیوه‌ها و راه‌کارهای ارتقاء و غنی‌سازی خودکارآمدی در نوجوانان از اهمیت ویژه برخوردار است، زیرا به نظر می‌رسد نوجوانان خودکار آمد،

۱. بین نیازهای بنیادین روان‌شناختی با خودکارآمدی در مهارت‌های زندگی در دوره‌ی نوجوانی رابطه وجود دارد.
۲. نیازهای بنیادین روان‌شناختی به‌طور غیرمستقیم از طریق خودکارآمدی در مهارت‌های زندگی در دوره‌ی نوجوانی با تاب‌آوری رابطه دارد.

روش‌های پژوهش

پژوهش حاضر توصیفی و از نوع همبستگی است که از روش آماری مدل‌یابی معادلات ساختاری استفاده شده است. جامعه‌ی آماری پژوهش شامل ۶۰۰ دانش‌آموز دختر و پسر سه مقطع مدارس متوسطه استان بوشهر در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰ است. حجم نمونه بر اساس نرم‌افزار ماشین حساب اندازه‌ی نمونه‌ی A-priori برای مدل‌های معادلات ساختاری با در نظر گرفتن تعداد متغیرهای مشاهده‌شده و پنهان در مدل، اندازه‌ی اثر پیش‌بینی‌شده، و احتمال موردنظر و سطوح توان آماری و در دست داشتن جامعه‌ی آماری، ۵۰۳ (۳۰۴ نفر دختر و ۱۹۹ نفر پسر) دانش‌آموز تعیین شد. دانش‌آموزان دختر و پسر سه مقطع مدارس متوسطه‌ی اول، دوم و ششم ابتدایی به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند. به این صورت که در ابتدا از کل مدارس بوشهر ۱۲ مدرسه، ۶ مدرسه دخترانه (۲ مدرسه ابتدایی، ۲ مدرسه متوسطه‌ی اول و ۲ مدرسه متوسطه‌ی دوم) و ۶ مدرسه‌ی پسرانه (۲ مدرسه‌ی ابتدایی، ۲ مدرسه‌ی متوسطه‌ی اول و ۲ مدرسه‌ی متوسطه‌ی دوم) که از هر مدرسه، ۳ کلاس به‌طور تصادفی انتخاب و پرسشنامه‌ها اجرا شد. پس از جمع‌آوری پرسشنامه، داده‌های خام موردنیاز استخراج شد و با استفاده از نرم‌افزارهای آماری SPSS۲۴ و AMOS۲۴ (ایموس) متغیرها تعریف و اطلاعات وارد شد و با استفاده از روش آماری مدل معادلات ساختاری مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. برای جمع‌آوری اطلاعات نیز از ابزارهای زیر استفاده شد.

پرسشنامه‌ی سنجش خودکارآمدی موریس (SEQ-C): پرسشنامه‌ی خودکارآمدی کودکان و نوجوانان توسط موریس (۲۰۰۱) و با اقتباس از پرسشنامه‌ی خودکارآمدی بندورا، باربارانلی، کاپارا، پاستورلی (۱۹۹۶) ساخته شده است. فرم ایرانی این پرسشنامه پس از ترجمه توسط جیبی و طهماسبیان (۲۰۱۴/۱۳۹۲) تهیه و دارای ۲۳ ماده و ۳ زیرمقیاس خودکارآمدی اجتماعی، هیجانی و تحصیلی است. خرده‌آزمون

خودکارآمدی اجتماعی که شامل هشت گویه‌ی اول پرسشنامه است، توانایی برقراری ارتباط با هم‌سالان، ابراز وجود و دستیابی به استانداردهای اجتماعی را می‌سنجد. هر ماده بر اساس مقیاس ۵ درجه‌ای از نوع لیکرت (۱- خیلی کم، ۲- کم، ۳- تا حدودی، ۴- زیاد، ۵- خیلی زیاد) که ۸ سؤال اول خودکارآمدی اجتماعی، ۸ سؤال دوم خودکارآمدی تحصیلی و ۷ سال آخر پرسشنامه خودکارآمدی هیجانی را می‌سنجد. یک نمونه سؤال این مقیاس به این شرح است: "تا چه حد می‌توانی عقاید خود را زمانی که سایر همکلاسی‌ها مخالف تو هستند به‌خوبی بیان کنی؟" در مطالعه‌ی موریس (۲۰۰۱) علاوه بر بررسی روایی همگرا و اگرایی مقیاسی، پایایی خرده مقیاس خودکارآمدی اجتماعی، ۰/۷۸، خودکارآمدی هیجانی ۰/۸۰ و خودکارآمدی تحصیلی ۰/۸۷ گزارش شده است. در مطالعه‌ی طهماسبیان (۲۰۰۸/۱۳۸۶) ضریب هم‌سانی درونی کل مقیاس ۰/۷۳، خودکارآمدی اجتماعی ۰/۶۶، خودکارآمدی هیجانی ۰/۸۴ و خودکارآمدی تحصیلی ۰/۷۴ به دست آمد. پایایی به روش آزمون بازآزمون برای کل مقیاس ۰/۸۹، خودکارآمدی اجتماعی ۰/۸۱، خودکارآمدی هیجانی ۰/۸۸ و خودکارآمدی تحصیلی ۰/۸۷ گزارش شد. علاوه بر این پایایی آن توسط بهنام‌وشانی (۲۰۱۵/۱۳۹۳) بررسی و مقادیر ۰/۶۰، ۰/۵۹، ۰/۸۷ به ترتیب برای زیر معیارهای اجتماعی، هیجانی و تحصیلی؛ و ۰/۷۲ برای کل آزمون به دست آمد. اعتبار این آزمون در ایران از طریق بازآزمایی، به فاصله‌ی دو هفته توسط طهماسبیان (۲۰۰۷/۱۳۸۵) برابر ۰/۸۷ و مقدار آلفای کرونباخ ۰/۷۴ محاسبه شد.

پرسشنامه‌ی تاب‌آوری دی کار ولی جان ساگون (RASPA): یک پرسشنامه‌ی خود گزارش با ۲۸ عبارت بود که در یک مقیاس ۶ درجه‌ای لیکرت از بازه (۱ مطابق با کاملاً مخالف) تا (۶ مورد مطابق کاملاً موافق) مورد قضاوت قرار گرفت و به پنج بُعد که معمولاً به افراد تاب‌آور مربوط می‌شود، گروه‌بندی شد و بررسی پایایی پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است. یک نمونه از سؤالات این پرسش‌نامه به این شرح است: "من می‌توانم رفتار خود را متناسب با شرایط تغییر دهم." در مطالعات دی کارولی جان ساگون (۲۰۱۴)، پایایی این پرسشنامه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ، برای مقیاس کل ۰/۸۵ و برای هر زیر مقیاس رضایت‌بخش بود. پایایی این

۲. Resiliency Attitude and Skills Profile

۱. Self-Efficacy Questionnaire for Children

پرسشنامه در این تحقیق با روش آلفای کرونباخ ۰/۹۱ هست. در پژوهش حاضر هم‌چنین به منظور اعتبار یابی (روایی) این مقیاس در

بین نوجوانان، از روش آماری تحلیل عامل تأییدی استفاده شد. نتایج تحلیل عامل تأییدی شاخص‌های برازش در جدول ۱ ارائه شده است:

جدول ۱- شاخص‌های برازش پرسشنامه‌ی تاب‌آوری

P	RMSEA	RMR	TLI	IFI	CFI	NFI	AGFI	GFI	χ^2/df	df	χ^2
۰/۰۰۰۱	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۸۶	۰/۸۷	۰/۸۷	۰/۸۰	۰/۸۶	۰/۸۸	۲/۵۰	۳۴۰	۹۹/۸۵۰

مدیران و دانشجویان ایرانی بین ۰/۷۶ تا ۰/۷۹ در نوسان بوده است (قربانی واتسون؛ ۲۰۰۴/۱۳۸۲، قربانی؛ ۲۰۰۵/۱۳۸۳).

یافته‌های پژوهش

نتایج یافته‌های توصیفی مربوط به ویژگی‌های جمعیت‌شناختی آزمودنی‌ها نشان داد که ۶۰/۴ درصد دختران و ۳۹/۶ درصد را پسران تشکیل داده‌اند. هم‌چنین به ترتیب بیشترین فراوانی ۱۶ سال ۲۰/۹ درصد و به ترتیب ۱۵ سال ۱۸/۷ درصد، ۱۴ سال ۱۵/۷ درصد، ۱۷ سال ۱۴/۱ درصد، ۱۳ سال ۱۰/۷ درصد، ۱۸ سال ۱۰/۱ درصد و ۱۲ سال ۹/۷ درصد بود. فراوانی تحصیلات در پایه‌ی دهم ۲۰/۹ درصد، هشتم ۱۶/۳ درصد، نهم ۱۵/۵ درصد، یازدهم ۱۳/۷ درصد، هفتم ۱۱/۹ درصد، ششم ۱۱/۳ درصد و دوازدهم ۱۰/۳ درصد بودند. در جدول ۲ شاخص‌های توصیفی متغیرها شامل میانگین، انحراف استاندارد، چولگی و کشیدگی گزارش شده است. کلاین^۳ (۲۰۱۱) پیشنهاد می‌کند که در مدل‌یابی علی، توزیع متغیرها باید نرمال باشد. او پیشنهاد می‌کند که قدر مطلق چولگی و کشیدگی متغیرها به ترتیب نباید از ۳ و ۱۰ بیشتر باشد. با توجه به جدول شماره ۲، قدر مطلق ضریب چولگی کم‌تر از ۳ و ضریب کشیدگی کمتر از ۱۰ است که نشان‌دهنده‌ی بهنجار بودن متغیرهاست؛ بنابراین این پیش‌فرض مدل‌یابی علی یعنی نرمال بودن تک متغیری برقرار است.

معیارهای برازش جدول ۱ نشان‌دهنده‌ی برازش خوب داده‌ها با ساختار عاملی این مقیاس است. نتایج نشان می‌دهند که ماده‌ها روی عامل‌های مربوط به خود بار معنی‌دار داشته‌اند. بقیه‌ی ضرایب مسیر الگوهای عاملی از لحاظ آماری معنی‌دارند ($p \leq ۰/۰۰۱$). به‌طور کلی، نتایج تحلیل عاملی تأییدی ساختار عاملی آن را تأیید کرد.

پرسشنامه‌ی نیازهای بنیادین روان‌شناختی ('BSNQ'; گاردیا، دسی و رایان، ۲۰۰۰): این مقیاس توسط گاردیا، دسی و رایان (۲۰۰۰) ساخته شده است که میزان حمایت از ارضای نیازهای خودمختاری (آزادی)، شایستگی و ارتباط را می‌سنجد. مقیاس نیازهای بنیادین روان‌شناختی شامل ۲۱ ماده است که بر اساس طیف لیکرت ۷ درجه‌ای (۱- اصلاً درست نیست، ۷- بسیار درست است) درجه‌بندی شده است. یک نمونه از سؤالات پرسشنامه عبارتند از: " اخیراً توانسته‌ام مهارت‌های جدید و جالبی یاد بگیرم". پایایی این پرسشنامه ۰/۹۲ برآورد شده است (دسی و ریان، ۲۰۰۰). آلفای کرونباخ سه مؤلفه‌ی شایستگی، ارتباط و استقلال به ترتیب ۰/۷۲، ۰/۸۲ و ۰/۶۵ گزارش شده است. ضرایب پایایی حاصل از اجرای آن روی پدر، مادر، دوستان و شریک رمانتیک به ترتیب ۰/۹۱، ۰/۹۱، ۰/۹۱ و ۰/۹۱ گزارش شده است (گاردیا، رایان، کوچمن و دسی، ۲۰۰۰). روایی این مقیاس در پژوهش‌های انجام‌گرفته، بالا گزارش شده است (گاردیا و همکاران، ۲۰۰۰، شلدون و فیلاک، ۲۰۰۸؛ میلیواسکایا و همکاران، ۲۰۰۹). هم‌چنین، آلفای کرونباخ این مقیاس با اجرا بر روی نمونه‌های

^۳. Kline

^۱. Basic Psychological Need Satisfaction Questionnaire

^۲. Guardia, Ryan, Couchman & Deci

جدول ۲- شاخص‌های توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیرها	میانگین	انحراف استاندارد	چولگی	کشی‌دگی
خودکارآمدی اجتماعی	۲۶/۵۳	۵/۱۶	-۰/۰۸۸	۰/۴۴۳
خودکارآمدی تحصیلی	۲۸/۹۶	۶/۰۷۲	-۰/۰۴۰۸	۰/۱۳۸
خودکارآمدی هیجانی	۲۲/۴۳	۵/۹۹	۰/۰۵۲	-۰/۱۹۰
خودکارآمدی کل	۲۷/۹۳	۱۴/۵۵	-۰/۰۹۲	۰/۴۲۲
شوخ‌طبعی	۱۱/۳۳	۲/۳۳	-۰/۵۳۱	۰/۱۴۹
شایستگی	۲۰/۰۹	۲/۶۶	-۰/۹۹۲	۲/۳۶۱
کنترل	۲۲/۷۴	۵/۰۲	-۰/۷۷۷	۰/۷۳۷
پایبندی	۲۷/۳۰	۳/۸۶	-۰/۷۱۲	۱/۷۱۵
سازگاری	۲۶/۳۸	۴/۶۴	-۰/۵۹۹	۱/۵۹۹
تاب‌آوری	۱۰۷/۸	۱۵/۸۹	-۰/۹۹۶	۳/۰۹۶
خودمختاری	۳۱/۸۷	۷/۲۵	۰/۰۲۳	-۰/۰۳۱
شایستگی	۲۷/۶۴	۶/۲۸	۰/۲۱۸	-۰/۰۳۴
ارتباط	۳۶/۹۹	۷/۳۳	۰/۰۳۶	۰/۲۹۰
نیازهای بنیادین روان‌شناختی	۹۶/۵۱	۱۷/۹۲	۰/۱۷۸	-۰/۱۲۰

جدول ۳- ضرایب همبستگی بین نیازهای بنیادین روان‌شناختی، خودکارآمدی و تاب‌آوری در دوره‌ی نوجوانی

شماره	متغیرها	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹
۱	نیازهای بنیادین									
۲	خودمختاری	۰/۸۵**								
۳	شایستگی	۰/۸۵**	۰/۵۹**							
۴	ارتباط	۰/۸۶**	۰/۵۸**	۰/۶۲**						
۵	خودکارآمدی اجتماعی	۰/۳۶**	۰/۲۸**	۰/۲۶*	۰/۴۰**					
۶	خودکارآمدی تحصیلی	۰/۴۸**	۰/۴۳**	۰/۳۸**	۰/۴۲**	۰/۵۴**				
۷	خودکارآمدی هیجانی	۰/۴۵**	۰/۳۹**	۰/۳۶**	۰/۴۰**	۰/۵۵**	۰/۶۰**			
۸	خودکارآمدی کل	۰/۵۱**	۰/۴۴**	۰/۴۰**	۰/۴۸**	۰/۸۱**	۰/۸۵**	۰/۸۶**		
۹	تاب‌آوری	۰/۴۶**	۰/۳۵**	۰/۴۳**	۰/۴۰**	۰/۳۳	۰/۳۹**	۰/۳۶**	۰/۴۳**	

**P<۰/۰۱ *P<۰/۰۵

پراکندگی برای تأیید مفروضه خطی بودن استفاده شد. هم‌چنین هم‌خطی چندگانه از طریق تحمل^۱ و عامل افزایش واریانس^۲ شناسایی می‌شود. مقدار تحمل کم‌تر از ۰/۱۰ بیانگر هم‌خطی چندگانه بین متغیرها است. از سوی دیگر، عامل افزایش واریانس بزرگ‌تر از ۱۰ نیز نشان می‌دهد که

مطابق با نتایج جدول شماره‌ی ۳، نتایج همبستگی بین متغیرهای پژوهش دوره‌ی نوجوانی همگی در سطح $P<0/01$ و $P<0/05$ مثبت و معنی‌دار است. قبل از تحلیل داده‌ها، پیش‌فرض‌های لازم جهت تأیید نرمال بودن توزیع متغیرها مورد بررسی قرار گرفت. از روش ترسیم نمودارهای

². variance inflation factor (VIF)

¹. Tolerance

نرمال بودن توزیع متغیرها و محاسبه همبستگی میان متغیرهای پژوهش، امکان بررسی مدل فراهم شد. در این راستا، شاخص‌های برازش مدل محاسبه شد که نتایج آن در جدول ۴ گزارش شده است.

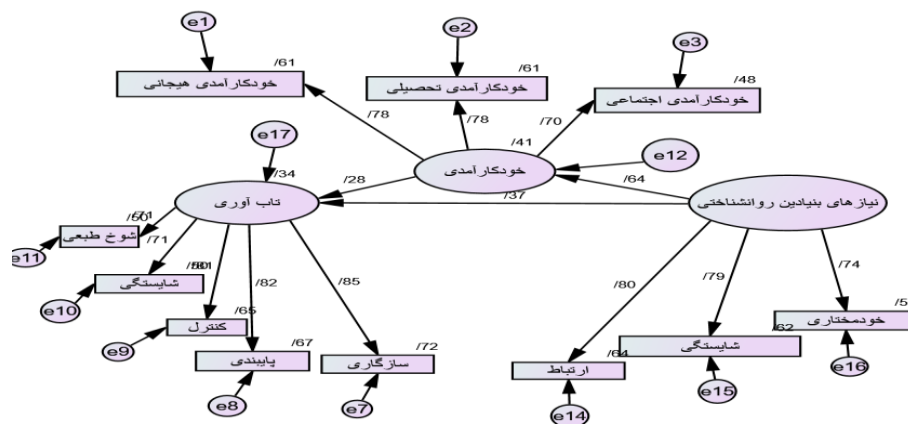
بین متغیرها هم‌خطی چندگانه وجود دارد. با توجه به این که ارزش‌های تحمل متغیرها، بیشتر از ۰/۱۰ و عامل افزایش واریانس کوچک‌تر از ۱۰ که نشان‌دهنده‌ی عدم هم‌خطی چندگانه بود. بنابراین با توجه به تأیید

جدول ۴- شاخص‌های برازش مدل پیشنهادی و اصلاحی در دوره‌ی نوجوانی

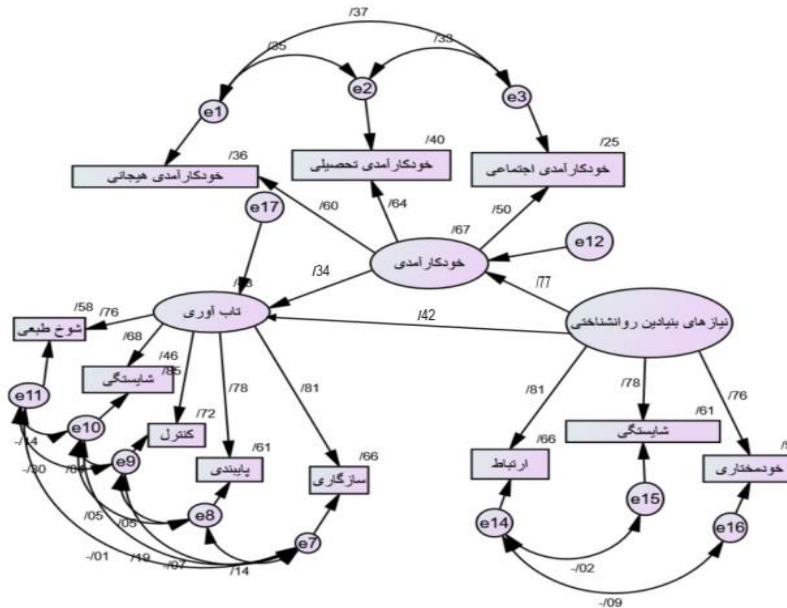
شاخص مدل	χ^2	df	χ^2/df	GFI	AGFI	NFI	CFI	IFI	TLI	RMR	RMSEA	P
مدل پیشنهادی	۱۶۹/۳۶۴	۴۲	۴/۰۳	۰/۹۴	۰/۹۰	۰/۹۳	۰/۹۵	۰/۹۵	۰/۹۳	۱/۶۱	۰/۰۷	۰/۰۰۰۱
مدل- اصلاح شده	۱۴۰/۶۱۴	۳۶	۳/۹۰	۰/۹۵	۰/۹۰	۰/۹۵	۰/۹۶	۰/۹۶	۰/۹۴	۰/۸۴	۰/۰۸	۰/۰۰۰۱

میانگین مجذور باقی‌مانده (RMR) ۱/۶۱ (و ۰/۸۴) و خطای ریشه‌ی مجذور میانگین تقریب (RMSEA) ۰/۰۷ (و ۰/۰۸) دارای برازش قابل قبول است. با مقایسه‌ی پارامترهای مدل پیشنهادی با مدل اصلاح شده به این نتیجه می‌توان رسید که مدل اصلاح شده برازش بهتری نسبت به داده‌ها دارد. در شکل ۲ مدل پیشنهادی در دوره‌ی نوجوانی و ضرایب استاندارد آن و شکل ۳ مدل اصلاح شده در دوره‌ی نوجوانی و ضرایب استاندارد آن نشان داده شده است.

جدول ۴ نشان‌دهنده‌ی شاخص‌های برازندگی مدل پیشنهادی (و مدل اصلاح شده)، شامل مقدار شاخص برازش مجذور خی دو (χ^2) ۱۶۹/۳۶۴ (و ۱۴۰/۶۱۴) با درجه‌ی آزادی ۴۲ (و ۳۶) در سطح $p \leq 0/0001$ معنی دار است. شاخص نیکویی برازش (GFI) ۰/۹۴ (و ۰/۵۶) شاخص نیکویی برازش تعدیل یافته (AGFI) ۰/۹۰ (و ۰/۹۰)، شاخص برازندگی هنجار شده (NFI) ۰/۹۳ (و ۰/۹۵)، شاخص برازش تطبیقی (CFI) ۰/۹۵ (و ۰/۹۶)، شاخص برازندگی افزایشی (IFI) ۰/۹۵ (و ۰/۹۶)، شاخص توکر لویس (TLI) ۰/۹۳ (و ۰/۹۴)، شاخص

شکل ۲- مدل پیشنهادی در دوره‌ی نوجوانی و ضرایب استاندارد آن

شکل ۳- مدل اصلاح‌شده در دوره‌ی نوجوانی و ضرایب استاندارد آن

شایستگی، پایداری و شوخ‌طبعی است. مؤلفه‌های خودکارآمدی نیز همگی معنادار بوده و از لحاظ اهمیت آن به ترتیب خودکارآمدی تحصیلی، خودکارآمدی هیجانی و خودکارآمدی اجتماعی است. در مدل ساختاری اصلاح‌شده در دوره‌ی نوجوانی، تمامی ضرایب مسیر بین متغیرهای مکنون و آشکار، از لحاظ آماری معنی‌دار بودند و شاخص‌های برازش بهتر شده‌اند.

با توجه به مدل پیشنهادی در دوره‌ی نوجوانی همه‌ی روابط مثبت و معنی‌دار هستند. رابطه‌ی نیازهای بنیادین روان‌شناختی و خودکارآمدی ۰/۶۴، خودکارآمدی و تاب‌آوری ۰/۲۸ است که رابطه‌ی خوبی است. همه‌ی مسیرهای مؤلفه‌های متغیر تاب‌آوری معنادار هستند ولی مهم‌ترین آن مؤلفه‌ی سازگاری با مقدار ۰/۸۵ است و بعد به ترتیب کنترل،

جدول ۵- پارامترهای روابط مستقیم در مدل پیشنهادی در دوره‌ی نوجوانی

مدل اصلی				
مسیر	برآورد استاندارد (Estimate)	خطای معیار (S.E)	نسبت بحرانی (C.R)	سطح معنی‌داری (P)
نیازهای بنیادین روان‌شناختی به خودکارآمدی	۰/۵۴۱	۰/۰۴۵	۱۱/۷۵۳	۰/۰۰۱
خودکارآمدی به تاب‌آوری	۰/۲۸۲	۰/۰۲۰	۹/۷۵۳	۰/۰۰۱
خودکارآمدی به خودکارآمدی اجتماعی	۰/۷۷۲	۰/۰۵۵	۱۴/۱۱۱	۰/۰۰۱
خودکارآمدی به خودکارآمدی تحصیلی	۰/۷۷۸	۰/۰۶۶	۱۵/۵۲۷	۰/۰۰۱
خودکارآمدی به خودکارآمدی هیجانی	۰/۷۸۹	-	-	۰/۰۰۱
نیازهای بنیادین روان‌شناختی به خودمختاری	۰/۹۲۵	۰/۰۵۸	۱۵/۹۵۵	۰/۰۰۱
نیازهای بنیادین روان‌شناختی به شایستگی	۰/۸۲۹	۰/۰۵۰	۱۶/۴۵۶	۰/۰۰۱
نیازهای بنیادین روان‌شناختی به ارتباط	۰/۷۴۰	-	-	۰/۰۰۱
تاب‌آوری به شوخ‌طبعی	۰/۷۵۱	-	-	۰/۰۰۱
تاب‌آوری به شایستگی	۰/۷۱۱	۰/۰۹۱	۱۴/۸۲۸	۰/۰۰۱
تاب‌آوری به کنترل	۰/۶۵۳	۰/۱۲۸	۱۶/۶۵۶	۰/۰۰۱
تاب‌آوری به پایداری	۰/۸۱۹	۰/۱۳۲	۱۶/۸۹۷	۰/۰۰۱
تاب‌آوری به سازگاری	۰/۸۵۴	۰/۱۳۷	۱۷/۵۰۳	۰/۰۰۱

و خودکارآمدی با تاب‌آوری ($\beta=0/28$ ، $p \leq 0/001$) معنادار هستند.

همان‌طور که در جدول ۵ مشاهده می‌شود، ضرایب مسیرهای

نیازهای بنیادین روان‌شناختی با خودکارآمدی ($\beta=0/54$ ، $p \leq 0/001$)

جدول ۶- پارامترهای اندازه‌گیری روابط مستقیم در مدل اصلاح‌شده در دوره‌ی نوجوانی

مدل اصلی				مسیر
سطح معنی‌داری (P)	نسبت بحرانی (C.R)	خطای معیار (S.E)	برآورد استاندارد (Estimate)	
۰/۰۰۱	۶/۷۵۱	۰/۰۶۴	۰/۷۷۱	نیازهای بنیادین روان‌شناختی به خودکارآمدی
۰/۰۰۱	۳/۲۴۵	۰/۲۷۹	۰/۳۴۲	خودکارآمدی به تاب‌آوری
۰/۰۰۱	۱۰/۹۷۳	۰/۰۶۶	۰/۵۰۱	خودکارآمدی به خودکارآمدی اجتماعی
۰/۰۰۱	۱۲/۶۸۸	۰/۰۷۸	۰/۶۴۲	خودکارآمدی به خودکارآمدی تحصیلی
۰/۰۰۱	-	-	۰/۶۰۳	خودکارآمدی به خودکارآمدی هیجانی
۰/۰۰۱	۱۲/۹۲۴	۰/۰۷۱	۰/۷۶۵	نیازهای بنیادین روان‌شناختی به خودمختاری
۰/۰۰۱	۱۴/۲۸۶	۰/۰۶۰	۰/۷۸۱	نیازهای بنیادین روان‌شناختی به شایستگی
۰/۰۰۱	-	-	۰/۸۱۴	نیازهای بنیادین روان‌شناختی به ارتباط
۰/۰۰۱	-	-	۰/۷۵۵	تاب‌آوری به شوخ‌طبعی
۰/۰۰۱	۱۰/۰۳۳	۰/۱۱۳	۰/۶۸۳	تاب‌آوری به شایستگی
۰/۰۰۱	۱۲/۳۷۶	۰/۱۵۸	۰/۸۴۸	تاب‌آوری به کنترل
۰/۰۰۱	۱۲/۹۷۸	۰/۱۵۰	۰/۷۸۵	تاب‌آوری به پایداری
۰/۰۰۱	۱۳/۳۵۷	۰/۱۵۲	۰/۸۱۱	تاب‌آوری به سازگاری

به‌منظور بررسی معنی‌داری اثر غیرمستقیم متغیر برون‌زا بر درون‌زا و معنی‌داری نقش میانجی خودکارآمدی در مهارت‌های زندگی در رابطه‌ی بین این متغیرها، از تحلیل بوت استرپ نرم‌افزار AMOS 24 استفاده شد که نتیجه در جدول ۷ قابل مشاهده است.

همان‌طور که در جدول ۶ مشاهده می‌شود، ضرایب مسیرهای

نیازهای بنیادین روان‌شناختی با خودکارآمدی ($\beta=0/77$ ، $p \leq 0/001$) و

خودکارآمدی با تاب‌آوری ($\beta=0/34$ ، $p \leq 0/001$) معنادار هستند.

جدول ۷- آزمون میانجی‌گری روابط غیرمستقیم استاندارد با استفاده از روش بوت استرپ

مسیر	اثر غیرمستقیم	حد پایین	حد بالا	p
نیازهای بنیادین روان‌شناختی به تاب‌آوری از طریق خودکارآمدی	0/26	۰/15	0/56	0/0001

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از پژوهش حاضر تعیین رابطه‌ی نیازهای بنیادین روان‌شناختی با خودکارآمدی در مهارت‌های زندگی و تاب‌آوری در دوره‌ی نوجوانی بود. نتایج تحلیل نشان‌دهنده‌ی این است که نیازهای بنیادین روان‌شناختی رابطه‌ی مثبت و معناداری با خودکارآمدی در دوره‌ی نوجوانی دارد. همچنین نیازهای بنیادین روان‌شناختی با تاب‌آوری از طریق نقش

همان‌طور که در جدول ۷ مشاهده می‌شود، نتیجه‌ی آزمون بوت

استرپ برای مسیر نیازهای بنیادین روان‌شناختی به صورت غیرمستقیم از طریق خودکارآمدی با تاب‌آوری معنادار است. فاصله اطمینان ۰/۹۵ و تعداد نمونه‌گیری مجدد بوت استرپ ۲۰۰۰ است. با توجه به این که در این مسیر، صفر بیرون از فاصله‌ی اطمینان قرار می‌گیرد، رابطه‌ی میانجی مفروض معنادار است.

است. در نیاز به ارتباط، ایجاد پیوند و وابستگی عاطفی با دیگران از آن جایی ناشی می‌شود که نوجوانان به ارتباط نیاز دارند و به سمت کسانی کشیده می‌شود که به رفاه او اهمیت می‌دهند و از کسانی که برای رفاه او ارزش قائل نیستند، دوری می‌کند. شایستگی نیز یک نیاز روان‌شناختی است که انگیزه‌ی درونی را برای پیگیری چالش‌های بهینه و صرف تلاش لازم برای تسلط بر آن‌ها فراهم می‌کند. چالش‌های بهینه چالش‌های مناسب رشد هستند. به‌عنوان مثال، وقتی کاری را انجام می‌دهیم که سطح دشواری آن دقیقاً با مهارت‌های فعلی ما مطابقت دارد، به آن علاقه‌ی زیادی داریم و نیاز ما به شایستگی را برآورده می‌کند. خودمختاری نیاز دیگری است که احساس می‌کنیم رفتار و اعمال خود را با میل، خواست و اراده خود انجام می‌دهیم.

فرضیه‌ی دوم پژوهش، رابطه‌ی بین نیازهای بنیادین روان‌شناختی به‌طور غیرمستقیم از طریق خودکارآمدی در مهارت‌های زندگی در دوره‌ی نوجوانی با تاب‌آوری را بیان می‌دارد. نتایج تحلیل نشان داد که بین نیازهای بنیادین روان‌شناختی با تاب‌آوری از طریق نقش میانجی‌گری خودکارآمدی در مهارت‌های زندگی در دوره‌ی نوجوانی رابطه وجود دارد. نظریه‌ی خود تعیین‌گری مفروضات مهمی را در مورد ماهیت زمینه و بافت‌های اجتماعی که نیاز به خودمختاری شایستگی و ارتباط را ارضا می‌کند یا به‌عنوان مانعی برای ارضای آن‌ها ظاهر می‌شود، بیان می‌کند. ارضای نیازهای اساسی روان‌شناختی بر انگیزه، شناخت و رفتار تأثیر می‌گذارد (لواسانی، خضر آذر، صالحی نجفی و مالکی، ۲۰۱۸/۱۳۹۶). دسی و رایان (۲۰۰۳) نیازهای بنیادین روان‌شناختی و عدم ارضای آن‌ها می‌تواند نقش به‌سزایی در عملکرد نوجوانان داشته باشد. از آن جایی که ارضای نیازها شرایط لازم برای رشد، یکپارچگی، خودشناسی و بهزیستی روانی فرد را فراهم می‌کند (مالکی، سعادت و دربانی، ۲۰۱۷/۱۳۹۵). افرادی که در انجام اعمال خود احساس خودمختاری می‌کنند، شایستگی بیشتری دارند و این احساس شایستگی، تاب‌آوری آن‌ها را افزایش می‌دهد (میرزایی، کیامنش، حجازی و بنی جمالی، ۲۰۱۷/۱۳۹۵). از آن جا که رشد و توسعه‌ی خودمختاری و احساس شایستگی از ویژگی‌های دوران نوجوانی است، بنابراین تمرکز اصلی برنامه‌ی تحول مثبت نوجوانی، بر مشارکت فعال نوجوانان در تصمیم‌گیری و شکل‌گیری تعامل مثبت در آن‌ها است (لین و شک، ۲۰۱۹). نتایج پژوهش دل‌فروز و همکاران (۲۰۲۲/۱۴۰۰) نشان داد که

میانجی‌گری خودکارآمدی در دوره‌ی نوجوانی رابطه دارد. نتایج پژوهش حاضر با نتایج یافته‌های دل‌فروز، ابراهیمی، میرهاشمی و قدسی (۲۰۲۲/۱۴۰۰)، حسینی ایرج، مهدیان و جاجرمی (۲۰۲۱/۱۳۹۹)، اقدمی و یوسفی (۲۰۱۹/۱۳۹۷)، کریمی و ستوده (۲۰۱۹/۱۳۹۷)، مارینکاش، آنتونیا، دومولسکو، دانیلا، پینته آ، سباستین، اپرا، آدریان^۱ (۲۰۲۱)، ماکووا و وود^۲ (۲۰۲۰) هم‌خوان است.

فرضیه‌ی نخست پژوهش، رابطه‌ی بین نیازهای بنیادین روان‌شناختی با خودکارآمدی در مهارت‌های زندگی در دوره‌ی نوجوانی را بیان می‌کند. نتایج نشان داد نیازهای بنیادین روان‌شناختی رابطه‌ی مثبت و معناداری با خودکارآمدی در مهارت‌های زندگی در دوره‌ی نوجوانی دارد. در صورت برآورده شدن نیازهای بنیادین روان‌شناختی، زمینه‌های «بهزیستی»، «نشاط» و «سلامت روان» فراهم می‌شود. بر این اساس، باید بین دو سازه‌ی «عدم ارضا» (که نقطه‌ی مقابل ارضا است) و «شکست» نیازهای بنیادین روان‌شناختی تمایز قائل شد (شیخ‌الاسلامی، رضوی، اصطهباناتی و یزدانی، ۲۰۲۰/۱۳۹۸). نوجوانانی که می‌توانند نیازهای اساسی خود مانند نیاز به خودمختاری، شایستگی، ارتباط، آزادی و تفریح را برآورده کنند، طبیعتاً نسبت به نوجوانانی که قادر به برآوردن نیازهای اولیه‌ی خود نیستند، شادتر و از سلامت روانی بیشتری برخوردار خواهند بود (چاکو، اودرمن، فیرسن، بدارد، مارکس^۳، ۲۰۱۳). بین نیازهای بنیادین روان‌شناختی و خودکارآمدی رابطه‌ی مثبت و معناداری وجود دارد. و بر اساس نظریه‌ی خود تعیینی، ارضای نیازهای بنیادین روان‌شناختی بر پیامدهای انگیزشی، شناختی و رفتاری تأثیر دارد (دسی و رایان، ۲۰۱۱). پاوی، گریتمایر و اسپارکس^۴ (۲۰۱۱) زمانی که فرد احساس می‌کند نیازهایش ارضا شده است، رضایت و تعهد بیشتری را تجربه می‌کند و از پاسخ‌های سازگارتر برای حل تعارض‌ها استفاده می‌کند. علاوه بر این، احساس ارتباط باعث ترویج انواع رفتارهای اجتماعی مانند کمک و همکاری با نیت سود رساندن و تعهد می‌شود (بزازیان، خان محمدی، امیری مجد و قمری، ۱۳۹۷/۲۰۱۹).

در تبیین این یافته‌های مربوط به فرضیه‌ی نخست پژوهش، می‌توان گفت که نیازهای روان‌شناختی به‌طور طبیعی در همه‌ی افراد وجود دارد و برای خودکارآمدی و بهزیستی افراد ضروری است. یکی از این نیازها نیاز به ارتباط است که در این تحقیق نیز بیشترین تأثیر را بر خودکارآمدی داشته

³. Chacko, Uderman, Feirsen, Bedard & Marks

⁴. Pavey, Greitmeyer, & Sparks

⁵. Lin & Shek

¹. Mărincaș, Antonia, Dumulescu, Daniela, Pinte, Sebastian, Oprea, Adrian

². Macakova & Wood

عوامل حفاظتی در برابر عوامل خطرناک آینده است. خودکارآمدی، سازه‌ی دیگری که با تاب‌آوری و نیازهای بنیادین روان‌شناختی رابطه‌ی معنادار و مثبتی دارد و بیشتر تحت تأثیر ویژگی‌های شخصیتی مانند خودباوری، سخت‌کوشی و تسلیم نشدن، بررسی علل شکست در هنگام شکست و روش‌های اجتماعی دستیابی به اهداف و خود رهبری است.

در کنار ذکر نتایج به‌دست‌آمده از پژوهش حاضر، نیاز است که به محدودیت‌های این پژوهش نیز اشاره شود. با توجه به این‌که آزمودنی‌های این پژوهش دانش‌آموزان متوسطه‌ی اول، دوم و ابتدایی بوشهر بودند، لذا در تعمیم نتایج این تحقیق به دانش‌آموزان سایر شهرهای کشور، جانب احتیاط را باید رعایت نمود. همچنین در این تحقیق برای یافتن زمینه‌یابی از پرسشنامه استفاده شده است که در نتیجه ممکن است برخی افراد از ارائه‌ی پاسخ‌های واقعی امتناع کرده و پاسخ‌های غیرواقعی داده باشند. بنابراین پیشنهاد می‌شود با توجه به طولانی بودن سؤالات پرسشنامه، در پژوهش‌های آینده از پرسشنامه‌های جدیدتر و سؤالات کم‌تر استفاده شود. در پایان، بر اساس یافته‌های این پژوهش، نیازهای بنیادین روان‌شناختی تأثیر به‌سزایی در تاب‌آوری و خودکارآمدی در مهارت‌های زندگی نوجوانان به‌ویژه دانش‌آموزان دارد. لذا پیشنهاد می‌شود مسئولان مربوطه و مشاوران که در قالب برنامه‌های فوق‌العاده در محیط مدرسه و خانواده، خودکارآمدی اجتماعی، تحصیلی و هیجانی به نوجوانان آموزش داده شود. اطلاعات کاربردی در قالب کارگاه‌های آموزشی برای والدین، معلمان و مشاوران تحصیلی به‌منظور آگاه ساختن آنان از انتخاب روش‌های مناسب برخورد و رفع نیازهای بنیادین نوجوانان به‌منظور آموزش افرادی که قادر به انتخاب و تصمیم‌گیری در موقعیت‌های مختلف زندگی هستند، برگزار شود. در این صورت احتمالاً انگیزه‌ی دانش‌آموزان افزایش می‌یابد و می‌توان از کاهش خودکارآمدی، تاب‌آوری آن‌ها در طول سال‌های آینده جلوگیری کرد.

ارضای نیازهای بنیادین روان‌شناختی و خودکارآمدی با بهزیستی روان‌شناختی رابطه‌ی معناداری دارد. همچنین نتایج نشان داد که ارضای نیازهای بنیادین روان‌شناختی از طریق خودکارآمدی تأثیر غیرمستقیم بر بهزیستی روان‌شناختی دانش‌آموزان دارد. اقدمی و یوسفی (۲۰۱۹/۱۳۹۷) برای افزایش امکان درگیری تحصیلی، باید به رفع نیازهای بنیادین روان‌شناختی و همچنین ارتقای خودکارآمدی آن‌ها توجه شود. همچنین نتایج تحقیقات مارینکاش و همکاران (۲۰۲۱) نشان می‌دهد که دختران در مقایسه با پسران نمرات بالاتری در خودکارآمدی، خودمختاری و تنظیم هویت دارند. به‌طور کلی نتایج تحقیقات نشان می‌دهد که ارضای نیازهای اساسی روان‌شناختی منجر به افزایش خودشناسی، خودکارآمدی، تاب‌آوری و بهزیستی روان‌شناختی می‌شود و اگر موانعی بر سر راه آن‌ها باشد، سلامت، تاب‌آوری و بهزیستی روان‌شناختی فرد را کاهش می‌دهد (ولاچوپولوس، آسکی، سید، ارسوز گونزالس کوتر، مورنو مورسیا،^۱ ۲۰۱۳). در تبیین یافته‌ی مربوط به فرضیه‌ی دوم پژوهش می‌توان بیان نمود، نیازهای بنیادین روان‌شناختی این تمایل را در ما ایجاد می‌کند که به دنبال محیطی باشیم که انتظار داریم این نیازها را پرورش دهد. هر چه افراد بیشتر احساس کنند که آزادی بیشتری برای انجام یک فعالیت دارند، به‌طور ذاتی برای انجام آن انگیزه دارند. برآورده شدن نیازهای بنیادین روان‌شناختی در نوجوانان سبب می‌شود که انگیزش درونی، خودمختاری، شایستگی آن‌ها افزایش پیدا کند. از طرف دیگر، تاب‌آوری یکی از عواملی است که به نوجوانان در مقابله با مشکلات در این دوران حساس کمک می‌کند. تاب‌آوری به‌عنوان توانایی فرد برای سازگاری با موقعیت‌های نامطلوب و مقاومت در برابر استرس تعریف شده است و با رشد مثبت و سازگاری همراه است. از سوی دیگر عدم تاب‌آوری در اواسط نوجوانی می‌تواند با تکانش‌گری، کنترل ضعیف و مشکلات درونی همراه باشد. این ساختار به‌ویژه در اواسط نوجوانی اهمیت دارد، چرا که به‌عنوان یکی از

قدردانی: بر خود لازم می‌دانیم از تمام دانش‌آموزان عزیز، به‌ویژه مدیران مدارس بوشهر، که در انجام این پژوهش مشارکت کردند صمیمانه قدردانی کنیم.

تعارض منافع: برحسب مدارک، در این مقاله بدون دریافت کمک و حمایت مالی از سازمان و یا نهادی خاص اجرا شده است. این مقاله هیچ‌گونه تعارض منافع از سوی نویسندگان گزارش نشده است

حامی مالی: این مقاله بر اساس پایان‌نامه دوره کارشناسی ارشد نویسنده اول نگارش شده است و حامی مالی نداشته است.

^۱. Vlachopoulos, Asc, Cid, Ersoz, Gonzalez-Cutre, Moreno Murcia

References

- Arslan, H. N., Karabekiroglu, A., Terzi, O., & Dundar, C. (2021). The effects of the COVID-19 outbreak on physicians' psychological resilience levels. *Postgraduate Medicine, 133*(2), 223-230.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy in changing societies*. New York: Cambridge University press.
- Bandura, A., Barbaranelli, C., Caprara, G. V., & Pastorelli, C. (1996). Multifaceted impact of self-efficacy beliefs on academic functioning. *Child Development, 67*, 1206-1222.
- Bazzazian, S., Khan Mohamammadi, Z. A., Amiri Majd, M., & Ghamari, M. (2019/1397 s.c.). The mediating role of family function in the relationship between psychological basic needs, marital expectations and marital commitment. *Contemporary Psychology, 13*(2), 158-168. (In Persian)
- Behnam Vashani, H., Hekmati pour, N., Vaghee, S., & Asghari Nekah, S. (2015/1393 s.c.). Survey of social, emotional and academic self-efficacy in 7- 12 aged children with major thalassemia in mashhad (2013). *Journal of Pediatric Nursing, 2*(2), 49-57. (In Persian)
- Chacko, A., Uderman, J., Feirsen, N., Bedard, A. C., Marks, D. (2013). Learning and cognitive disorders multidiscipline treatment approaches. *Child Adolesc Psychiatr Clin N Am., 22*, 457-77.
- De Caroli, M. E., & Sagone, E. (2014b). Resilient profile and creative personality in middle and late adolescents: A validation study of the Italian-RASP. *American Journal of Applied Psychology, 2*, 53-58.
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The "what" and "why" of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry, 11*, 227-268.
- Delfrooz, S., Ebrahimi, M., Mirhashmi, M., Qudsi, P. (2022/1400 s.c.). The relationship between satisfaction of basic psychological needs and psychological well-being in female students: the mediating role of self-efficacy. *Children's Mental Health Quarterly, 18*(1), 96-80. (In Persian)
- Eghdami, Z., & Yousefi, F. (2019/1397 s.c.). Relationship between basic psychological needs and academic engagement with mediating role of self-efficacy. *Educational Psychology Studies, 15*(29), 72-37. (In Persian)
- Ghorbani, N., & Watson, P. J. (2006/1382 s.c.). Validity of Experiential and Reflective Self-Knowledge Scales: Relationships with Basic Need Satisfaction among Iranian Factory Workers. *Psychological Report, 98*, 727-733. (In Persian).
- Ghorbani, N., & Watson, P. J., Rostami, R. (2007/1386 s.c.). Self reported mysticism, basic need satisfaction, anxiety and depression in Iranian Muslims. *Psychological Report, 100*, 242-298. (In Persian)
- Ghorbani, N., Watson, P. J., & Hargis, M. B. (2008/1386 s.c.). Integrative self-knowledge: Correlations and incremental validity of a cross-cultural measure developed in Iran and the United States. *The Journal of Psychology: Interdisciplinary and Applied, 142*, 395-412. (In Persian)
- Habibi Asgar Abad, H., & Tahmassian, K. (2014/1392 s.c.). Self-Efficacy in Persian Adolescents Psychometric Properties of a Persian Version of the Self-Efficacy Questionnaire for Children SEQ-C). *International Perspectives in Psychology Research Practice consultation, 3*, 93-105. (In Persian)
- Hosseini, I. S., Mahdian, H., & Jajermi, M. (2021/1399 s.c.). Investigating the relationship between basic psychological needs in relationships with students' sense of belonging to school: the mediating role of social self-efficacy. *Research in Educational Systems, 14*(50), 204-191. (In Persian)
- Hurtes, K. P., & Allen, L. R. (2001). Measuring resiliency in youth: The resiliency attitudes and skills profile. *Therapeutic Recreation Journal, 35*(4), 333-347.
- Karimi, S., & Sotoudeh, B. (2016/1397 s.c.). The mediating role of academic self-efficacy in the relationship between the satisfaction of basic psychological needs and the academic engagement of agricultural students in western Iran. *Agricultural Education Management Research, 9*(42), 136-151. (In Persian)
- Kline, R. B. (2011). *Principles And Practice of Structural Equation Modeling*. Second Edition, New York: The Guilford Press.
- La Guardia, J. G., Ryan, R. M., Couchman, C. E., & Deci, E. L. (2000). Within-person variation in security of attachment: A self-determination theory perspective on attachment, need fulfillment, and well-being. *Journal of Personality and Social Psychology, 79*, 367-384.
- Lavasani, M., Khazri, A., Salehi Najafi, M., Maliki, A. (2018/1396 s.c.). Structural model of relationships between basic psychological needs, academic motivation and academic engagement in English.

- Educational Psychology Quarterly*, 13(43), 35-58. (In Persian)
- Lievaart, M., Huijding, J., VanderVeen, F. M., & Hovens, J. E. (2017). The impact of angry rumination on anger-primed cognitive control. *Journal of Behaviour Therapy*, 54, 135-142.
- Lin, L., & Shek, D. T. L. (2019). Positive youth development. In: Shek DTL, Leung JTY, editors. (2019). *Encyclopedia of Child and Adolescent Development*. Vol 1. Advancing Responsible Adolescent Development. New York, NY: Wiley, 1-11.
- Macakova, V., & Wood, C. (2020). The relationship between academic achievement, self-efficacy, implicit theories and basic psychological needs satisfaction among university students. *Studies in Higher Education*, 47(2), 259-269.
- Maliki, Fa., Saadati, N., & Darbani, S. (2017/1395 s.c.). The role of identity, self-knowledge and resilience in satisfying the basic psychological needs of adolescents. *Quarterly Journal of Excellence in Counseling and Psychotherapy*, 5(20), 4-21. (In Persian)
- Mărincaș, A., & Dumulescu, D., & Pinteș, S., & Opre, A. (2021). The relationship between basic psychological needs, motivation and self-efficacy in sample of secondary and high-school children from cluj- napoca, Romania. *Studia Universitatis Babeș-Bolyai Psychologia-Paedagogia*, 66, 77-90.
- Mirzaei, Sh., Kiamanesh, A., Hijazi, E., & Bani Jamali, Sh. S. (2017/1395 s.c.). The effect of competence perception on academic resilience with the mediation of autonomous motivation. *Scientific Quarterly of Psychological Methods and Models*, 7(25), 67-82. (In Persian)
- Muris, P. (2001). A Brief Questionnaire for measuring self – efficacy in youth. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 23, 145 –149. 5, 565.
- Oraki, M., Shahreki, L. (2017/1395 s.c.). *The relationship between the satisfaction of basic psychological needs with creativity, self-efficacy and motivation to progress*, the first international conference on innovation and research in educational sciences, management and psychology, Tehran. (In Persian)
- Pavey, I., Greitmeyer, T., & Sparks, P. (2011). Highlighting relatedness promotes prosocial motives and behavior. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 37(7), 905-917.
- Ran, L., Wang, W., Ai, M., Kong, Y., Chen, J., & Kuang, L. (2020). Psychological resilience, depression, anxiety, and somatization symptoms in response to COVID-19: A study of the general population in China at the peak of its epidemic. *Social Science & Medicine*, 262, 113-261.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2017). *Self-determination theory: Basic psychological needs in motivation, development, and wellness*. Guilford Publications.
- Sagone, E., & De Caroli, M. E. (2016). Are value priorities related to dispositional optimism and resilience? A correlational study. *Contemporary Educational Researches Journal*, 6(1), 11-20.
- Sagone, E., & Indiana, M. L. (2017). The Relationship of Positive Affect with Resilience and Self-Efficacy in Life Skills in Italian Adolescents. *Psychology*, 8, 2226-2239.
- Sagone, E., De Caroli, M. E., Falanga, R., & Indiana, M. L., (2020) Resilience and perceived self-efficacy in life skills from early to late adolescence, *International Journal of Adolescence and Youth*, 25(1), 882-890.
- Sheikhul-Islami, R., Razavi-Estehbanati, Z., Yazdani, F. (2020/1398 s.c.). Psychometric characteristics of the scale of satisfaction and failure of basic psychological needs. *Psychology*, 1(89), 13-27. (In Persian)
- Tahmasian, K., (2008/1386 s.c.). Validation and standardization of self-efficacy questionnaire for children and adolescents (SEQ-C) in Tehran. *Applied Psychology*, 4&5, 373-390. (In Persian)
- Tahmassian, K. (2007/1386 s.c.), Validation and Standardization of Persian Version of Self-Efficacy Questionnaire- Childran. *Journal of Applied Psychology*, 1(4,5), 373-390. (In Persian)
- Tsirigotis, K., & Łuczak, J. (2018). Resilience in Women who Experience Domestic Violence. *Psychiatr Q*, 89(1), 201-211.
- Vlachopoulos, S., Ascì, F. H., Cid, L., Ersoz, G., Gonzalez-Cutre, D., Moreno Murcia, J. A., et al. (2013). Cross-cultural invariance of the basic psychological needs in exercise scale and need satisfaction latent mean differences among Greek, Spanish, Portuguese and Turkish samples. *Psychology of Sport and Exercise*, 14, 622-631.